

Baggrund

I takt med, at Danmark når 70 pct.-målsætningen, er det naturligt at opstille nye mål, der kontinuerligt sikrer et højt tempo for omstillingen samtidig med, at vi øger implementeringen af allerede besluttede initiativer.

Danmark skal fortsat tage internationalt lederskab for den grønne omstilling på en måde, der understøtter både job, velfærd, eksport og konkurrenceevne. I forlængelse heraf skal arbejdet med at omstille dansk erhvervslivs internationale værdikæder accelereres, så vi fortsat sikrer danske virksomheder en førerposition som nogle af de grønneste i verden.

Regeringen ønsker på den baggrund at fortsætte og udvikle det tætte samarbejde med erhvervslivet i form af *Klimapartnerskaber* og *Grønt Erhvervsforum*. Hovedopgaven er, at erhvervslivet og regeringen i samarbejde kan bidrage til at løse klimaudfordringerne på en måde, der samtidig understøtter dansk konkurrenceevne, eksport, job, velfærd og velstand.

Formål

Klimapartnerskaberne skal bidrage til at:

1. Understøtte implementering af regeringens grønne ambitioner
2. Holde tempoet på Danmarks grønne omstilling højt
3. Fastholde Danmarks globale grønne førertrøje
4. Understøtte at vi kommer i mål med de nuværende og kommende CO₂reduktionsmål

Arbejdet med ovenstående følges løbende i Grønt Erhvervsforum.

Klimapartnerskaber og Grønt Erhvervsforum

De 14 *klimapartnerskaber* inden for erhvervslivets sektorer fortsætter. Hvert klimapartnerskab vil have forskellige vilkår og muligheder for reduktioner, idet produktionsmetoder, værdikæder, efterspørgsel mv. varierer fra sektor til sektor, *jf. bilag B*. Samtidig kan hver sektor tilbyde forskellige løsninger til reduktioner på tværs af resten af samfundsøkonomien. Arbejdet med klimapartnerskaberne følges løbende i *Grønt Erhvervsforum* bestående af repræsentanter fra regeringen samt formænd for klimapartnerskaberne, repræsentanter for erhvervslivet, fagbevægelsen samt uafhængige eksperter.

Grønt Erhvervsforum skal styrke dialogen mellem regeringen, erhvervsliv og fagbevægelse om muligheder og barrierer i erhvervslivets grønne omstilling. Forummet skal drøfte konkrete veje til at opnå drivhusgasreduktioner gennem indsatser i erhvervslivet og gennem politiske tiltag fra regeringens side samt drøfte erhvervsmulighederne for danske virksomheder i den grønne omstilling.

Arbejdet med klimapartnerskaberne tilrettelægges med to fokusområder:

1. *Inddragelse i udvalgte områder med fokus på implementering*

Erhvervslivet inddrages i regeringens arbejde med implementering for udvalgte områder. Efter en årrække med store og vidtrækkende grønne aftaler, som i disse år skal implementeres for at nå i mål med 2030-målsætningen, skal fokus rettes mod implementering. Det er væsentligt, at erhvervslivet inddrages for at sikre en så hurtig og smidig implementering som muligt. Graden af inddragelse vil variere mellem forskellige indsatser, mens der ligeledes bør tages højde for sektorspecifikke hensyn. Inddragelsen kan ske tidligt og fx indebære en skriftlig høring i de relevante klimapartnerskab eller en mundtlig drøftelse på Grønt Erhvervsforum. De enkelte klimapartnerskaber kan ligeledes vælge proaktivt at fremlægge planer og anbefalinger til reduktioner inden for egen sektor eller for reduktioner på tværs af samfundsøkonomien med teknologier og løsninger fra egen sektor.

2. *Fokus på udfordringer i den grønne omstilling – både nationalt og globalt*

Grønt Erhvervsforum mødes til to årlige møder, hvor der fokuseres på udfordringer i den grønne omstilling både nationalt og globalt. Dansk erhvervsliv befinder sig i en international sammenhæng, hvor international og europæisk regulering påvirker virksomhedernes muligheder; hvor eksporten kan have positive klimaeffekter, og hvor det er nødvendigt at være opmærksomme på virksomhedernes værdikæder. Grønt Erhvervsforum skal være en platform hvor erhvervslivet aktivt kan bidrage til at fremme den grønne omstilling. Ligeledes kan klimapartnerskaberne være med til at drive den grønne omstilling globalt bl.a. i samarbejde med Danmarks klimafrontposter.

Organisering

Formanden for hvert klimapartnerskab er, bistået af relevante erhvervsorganisationer, ansvarlig for udarbejdelse af erhvervslivets vision- og reduktionsambitioner. Koordinationen og betjeningen af klimapartnerskabet forventes som udgangspunkt varetaget af den organisation, som formandens virksomhed er en del af.

Klimapartnerskaberne dækker i flere tilfælde en række forskellige brancher. Der vil derfor være behov for tæt samarbejde mellem flere erhvervsorganisationer. Efter aftale med formanden kan der endvidere tilknyttes yderligere erhvervsledere, som kan bidrage til at drive arbejdet med klimapartnerskabet. Såfremt det vurderes hensigtsmæssigt, kan klimapartnerskaberne selv etablere arbejdsgrupper inden for underbrancher. Det er væsentligt, at udarbejdelsen af vision og reduktionsambitioner foregår i en åben proces med involvering af øvrige virksomheder og interesseorganisationer fra hele sektoren.

De 14 klimapartnerskaber består af:

- Energi- og forsyningssektoren
- Affald, vand og cirkulær økonomi
- Energiintensiv industri
- Produktionsvirksomheder
- Life science & biotek
- Fødevarer- og landbrugssektoren
- Landtransport
- Luftfart
- Det Blå Danmark
- Bygge- og anlægssektoren
- Handel
- Service, IT og rådgivning
- Finanssektoren
- Forsvarsområdet

Figur 1. Organisering af Grønt Erhvervsforum

Grønt Erhvervsforum sammensættes af relevante ministre, repræsentanter for erhvervsorganisationer og fagbevægelsen samt uafhængige eksperter. Endvidere er formændene for de 14 klimapartnerskaber medlemmer. Formandskabet for Grønt Erhvervsforum varetages af erhvervsministeren, klima-, energi- og forsyningsministeren og økonomiministeren.

Grønt Erhvervsforum mødes halvårligt.

Bilag til kommissoriet:

- A) Oversigt over sektorer og underliggende brancher
- B) Sektorbeskrivelser

Bilag A: Overblik over branchegruppering i sektorpartnerskaber

Tabel 1 – oversigt over sektorpartnerskaber

Sektor	Tilhørende brancher	Tilhørende brancheorganisationer	Ministerieinvolvering
1) Energi- og forsyningssektoren	<ul style="list-style-type: none"> • El- og varmeproduktion • Olie- og gasproduktion 	<ul style="list-style-type: none"> • Green Power Denmark/ Dansk Industri • Dansk Erhverv • Dansk Affaldsforening • Dansk Fjernvarme • Drivkraft Danmark • Landbrug og Fødevarer • Dansk Offshore • Biogas Danmark 	KEFM/FVM/EM/ FM/KM/ØM
2) Affald, vand og cirkular økonomi	<ul style="list-style-type: none"> • Affaldssektor • Vand og spildevand 	<ul style="list-style-type: none"> • Dansk Industri • ARI • DAKOFA • Dansk Affaldsforening • Dansk Erhverv • Dansk Miljøteknologi • Danske Vandværker • DANVA • Plastindustrien 	MIM/FVM/KEFM/ EM/ØM
3) Energiintensiv industri	<ul style="list-style-type: none"> • Beton- og teglindustri 	<ul style="list-style-type: none"> • Dansk Industri • Asfaltindustrien • Dansk Beton • Dansk Tegl 	KEFM/EM/ØM
4) Produktionsvirksomhed	<ul style="list-style-type: none"> • Metalvareindustri • Elektronik • Møbelindustri • Plastindustri 	<ul style="list-style-type: none"> • Dansk Industri • Dansk Erhverv • Plastindustrien • Green Power Denmark 	EM/KEFM/ØM
5) Life science og biotek	<ul style="list-style-type: none"> • Life science • Medicinalindustri • Medicoudstyr • Biotek 	<ul style="list-style-type: none"> • Lif/Dansk Erhverv • Alliance for Biosolutions • Dansk Industri • Dansk Biotek • Medicoindustrien 	EM/ISM/KEFM/ FVM/ØM
6) Fødevarer- og landbrugssektoren	<ul style="list-style-type: none"> • Landbrug • Fødevarerproduktion og -forædlingsindustri • Skovbrug • Fiskeri og akvakultur 	<ul style="list-style-type: none"> • Landbrug & Fødevarer • Dansk Industri • Dansk Erhverv • Alliance for Biosolutions • Økologisk Landsforening • Mejeriforeningen • Dansk Akvakultur • Forbrugerrådet Tænk • Food & Bio Cluster Denmark 	FVM/MIM//KEFM/ EM/ SKM/ØM
7) Landtransport	<ul style="list-style-type: none"> • Erhvervstransport • Tung vejtransport • Godstransport med tog • Busser • Taxier • Ladeoperatører • Cykler 	<ul style="list-style-type: none"> • Dansk Erhverv (SLD) • Dansk Transport og Logistik • Danske Speditører • Dansk Industri • Dansk Banegods • Danske Havne • Dansk Person Transport • ITD – brancheorganisation for dansk vejgodstransport • Dansk E-Mobilitet • Cyklistforbundet 	TRM/KEFM/EM/ ØM
8) Luftfart	<ul style="list-style-type: none"> • Luftfart 	<ul style="list-style-type: none"> • Dansk Luftfart • Dansk Industri • Dansk Erhverv 	TRM/SKM/EM/ KEFM/ØM
9) Det Blå Danmark	<ul style="list-style-type: none"> • Søtransport • Udstyrsproduktion • Havnedrift • Fiskeri 	<ul style="list-style-type: none"> • Danske Rederier • Dansk Erhverv • Danske Maritime (Dansk Industri) • Danske Havne 	EM/KEFM/TRM/ FVM/ØM

		<ul style="list-style-type: none"> • Danmarks Fiskeriforening • Danmarks Pelagiske Producentorganisation • Danske Shipping- og Havnevirksomheder 	
10) Bygge- og anlægssektoren	<ul style="list-style-type: none"> • Byggeri • Anlægsvirksomhed 	<ul style="list-style-type: none"> • Dansk Industri • Danske Arkitektvirksomheder • SMVdanmark • TEKNIQ 	SB/EM/TRM/EM/ KEFM/ØM
11) Handel	<ul style="list-style-type: none"> • Detailhandel • Engroshandel • Mode og design 	<ul style="list-style-type: none"> • Dansk Erhverv (herunder FDIH) • Dansk Industri • Dansk Mode & Tekstil • SMVdanmark 	EM/KEFM/FVM/ ØM
12) Service, IT og rådgivning	<ul style="list-style-type: none"> • Turisme • Hoteller og restaurationer • IT-branchen • Ejendomsdrift og -udledning 	<ul style="list-style-type: none"> • Dansk Erhverv • Dansk Industri • HORESTA • IT-Branchen • SMVdanmark 	EM/KEFM/ØM
13) Finanssektoren	<ul style="list-style-type: none"> • Banker og realkredit • Pensionsselskaber 	<ul style="list-style-type: none"> • Forsikring og Pension • Finans Danmark • Aktiv Ejere • Fondsmæglerforeningen 	EM/KEFM/ØM
14) Forsvarsområdet	<ul style="list-style-type: none"> • Forsvarsindustrien 	<ul style="list-style-type: none"> • Dansk Industri • Dansk Erhverv • CenSec • Danske Maritime 	FMN/EM/KEFM/ ØM

Bilag B – Sektorbeskrivelser

1) Energi- og forsyningssektoren

Energi- og forsyningssektoren omfatter vindindustrien, fjernvarmeproducenter, vedvarende samt traditionelle energiproducenter, olie- og gasproducenter, herunder energiselskaber, distributionsselskaber, varmforsyningselskaber, centrale og decentrale kraftvarmeverker, upstream olie- og gasselskaber, energihandlere mv. Sektoren er kendetegnet ved en høj diversitet og består af mange forskellige store og små aktører.

Fremtidens energisystem er kritisk infrastruktur. Ved udbygningen af vedvarende energi og det danske elnet skal der derfor stilles krav om de mest sikre og bæredygtige løsninger på markedet. Den danske energi- og forsyningssektor er allerede meget grøn sammenlignet med andre lande. Det skyldes bl.a., at Danmark har en høj vedvarende energiandel i energiforbruget, og at udvindingen af naturressourcer som olie og gas sker på en grønnere måde end andre steder i verden. Udledningerne fra sektoren er således allerede mere end halveret siden 1990. På trods af dette tegner sektoren sig fortsat for en anseelig del af det danske erhvervslivs samlede nationale udledninger. Udledningsreduktion i sektoren er derfor centralt for at opnå regeringens målsætning om en 70 pct. reduktion i de nationale udledninger i 2030 sammenlignet med 1990. Her er en langt hurtigere udbygning af vedvarende energi på både land og til havs afgørende, hvis Danmark skal nå klimamålene, blive uafhængig af russisk gas og fastholde en stærk dansk vindindustri med titusindvis af arbejdspladser, samt understøtte nye teknologier som Power-to-X.

Elproducenterne og en stor del af varmeproducenterne er omfattet af EU's kvotehandelssystem, hvor kvoteudstedelsen reduceres årligt for at nedbringe udledningerne i EU. Det sikrer, at reduktionerne sker der, hvor det bedst kan betale sig i EU. Reduktion af udledninger i energi- og forsyningssektoren vil have betydelige afledte virkninger i andre sektorer, der anvender energi, varme, olie, gas mv. Reduktioner i udledninger i sektoren er derfor central for omstillingen af hele det danske samfund – både af erhvervslivet som helhed, men også for den offentlige sektor og privatforbrugerne.

Relevante interesseorganisationer inden for energi- og forsyningssektoren er:

- Green Power Denmark/Dansk Industri
- Dansk Erhverv
- Dansk Affaldsforening
- Dansk Fjernvarme
- Drivkraft Danmark
- Landbrug og Fødevarer
- Dansk Offshore
- Biogas Danmark

Relevante ressortministerier er:

- Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet
- Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
- Erhvervsministeriet
- Finansministeriet
- Kirkeministeriet
- Økonomiministeriet

2) Affald og vand, cirkulær økonomi

Affaldssektoren består hovedsageligt af kommunalt ejede depoter og forbrændingsanlæg samt privatejede affaldsbehandlingsanlæg. Vandsektoren består af vandselskaber, spildevandselskaber og virksomheder.

Drivhusgasudledning fra affalds- og spildevandssektoren udgør ca. 2 pct. af den danske udledning, da det kun er direkte emissioner fra deponi og affaldsforbrænding, som medregnes. Øget genanvendelse bidrager primært til at nedbringe den globale udledning af drivhusgasemissioner fra udvinding og forarbejdning af naturressourcer, der er skyld i ca. halvdelen af den globale udledning af drivhusgasser. Spildevandsbehandling udgør ca. 10 pct. af affalds- og spildevandsektorens samlede udledning. Der vurderes at være et reduktionspotentiale - særligt ift. lattergas.

En del affald indsamlet til genanvendelse bliver i sidste ende forbrændt, fordi den mekaniske finsortering ikke er tilstrækkelig udviklet. Sorteringsanlæggene er således væsentlige i forhold til at øge den reelle genanvendelse og dermed reducere drivhusgasudledningerne. På vandområdet er den primære klimaudfordring, at det tager tid, før den nyeste teknologi er implementeret, og at der mangler viden og incitamenter til at anvende nye digitale teknologier, der kan optimere driften klimamæssigt gennem bedre dataunderstøttet viden om processerne.

Der ventes stigende international efterspørgsel efter genanvendelsesteknologi på affaldsområdet, ikke mindst på grund af skærpede genanvendelsesmål i EU's affaldsdirektiv, samt EU's løbende fokus på cirkulær økonomi. Der ventes derudover øget efterspørgsel efter grønne løsninger inden for spildevandsområdet blandt andet som følge af implementeringen af FN's bæredygtighedsmål 6, der medfører, at andelen af verdens spildevand, der skal renses, skal tredobles inden 2030.

For så vidt angår cirkulær bioøkonomi kan anvendelse af biomasse som f.eks. afgrøder, rest- og sidestrømme og affald gennem bioraffinering også belyses.

Relevante interesseorganisationer inden for affald og vand sektoren er:

- Dansk Industri
- ARI
- DAKOFA
- Dansk Affaldsforening
- Dansk Erhverv
- Dansk Miljøteknologi
- Danske Vandværker
- DANVA
- Plastindustrien

Relevante ressortministerier er:

- Miljøministeriet
- Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
- Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet
- Erhvervsministeriet
- Økonomiministeriet

3) Energiintensiv industri

Energiintensiv industri omfatter hovedsageligt virksomheder, der producerer beton, cement, tegl, glasuld og glas. Sektoren er kendetegnet ved energiintensiv produktionsprocesser, der kræver meget energi til at opnå de nødvendige fremstillingstemperaturer. Der er i overvejende grad tale om store virksomheder.

Den energiintensive industri udleder en forholdsmeæssig stor andel af det danske erhvervslivs drivhusgasudledninger. Alene beton- og cementproduktionen bidrager på verdensplan til ca. 7 pct. af drivhusgasudledningerne. Den energiintensive industris udledninger i Danmark ved etablering af klimapartnerskabet har været på et relativt konstant niveau siden 1990. Udledningsreduktioner i sektoren vil derfor kunne bidrage væsentligt til den nationale reduktion af drivhusgasser.

Udledningerne i sektoren kommer bl.a. dels fra fremstillingsprocesserne og dels fra energiforbruget, der stammer fra den procesenergitunge fremstilling. Sektoren har således et reduktionspotentiale, der kan henføres til udvikling af nye produkter og teknologier, der gør det muligt at omlægge fremstillingen, og et reduktionspotentiale, der kan henføres til energieffektiviseringer, carbon capture and storage (CCS) og øget brug af grønne energier til proces.

Dansk beton- og cementproduktion er i dag mere miljøvenlig end de fleste andre landes. Såfremt den højenergiintensive industri i endnu højere grad end hvad tilfældet er i dag lykkedes med at fremstille produkter med et lavere klimaaftryk, rummer dette et væsentligt eksportpotentiale.

Relevante interesseorganisationer inden for energiintensiv industri:

- Dansk Industri
- Dansk Erhverv
- Asfaltindustrien
- Dansk Beton
- Dansk Tegl

Relevante ressortministerier er:

- Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet
- Erhvervsministeriet
- Økonomiministeriet

4) Produktionsvirksomhed

Sektoren omfatter produktionsvirksomheder inden for maskinindustri, metalvareindustri, elektronik, plastindustri, kemisk industri, møbelindustri mv.

Siden 1990 har sektoren halveret sin direkte udledning af drivhusgasser i Danmark. Sektorens aktiviteter påvirker dog også udledningerne i andre sektorer. Det gælder fx, når sektorens virksomheder bruger energi fra forsyningssektoren, sender spildevand til rensning, producerer affald til forbrænding, indkøber transportydelser mv. Sektoren påvirker desuden den globale drivhusgasudledning som led i virksomhedernes produktion og aktiviteter i andre lande.

Sektorens virksomheder kan reducere deres udledninger af drivhusgasser gennem reduktion af energi- og vandforbrug, omstilling til bæredygtig strøm, øget brug af bæredygtige og genanvendelige materialer i produktionen mv. Der er således potentiale for fortsat udvikling af mere ressourceeffektive og bæredygtige produktionsprocesser, hvilket blandt andet ny digital teknologi kan bidrage til.

Den stigende globale efterspørgsel efter grønne løsninger udgør et vækstpotentiale for mange af sektorens virksomheder. Det gælder både virksomheder, som er underleverandører af løsninger til andre virksomheder, og som kan hjælpe disse med fx at reducere energiforbrug og vandforbrug. Det gælder også virksomheder, som gennem nye produkter, services og forretningsmodeller kan understøtte den enkelte forbrugers ønske om et grønnere forbrug.

Relevante interesseorganisationer inden for sektoren er:

- Dansk Industri
- Dansk Erhverv
- Plastindustrien
- Green Power Denmark

Relevante ressortministerier er

- Erhvervsministeriet
- Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet.
- Økonomiministeriet

5) Life science og biotek

Sektoren omfatter virksomheder inden for lægemidler og bioteknologiske præparater samt medicoprodukter. I Danmark har vi flere store eksportvirksomheder inden for disse områder blandt andet inden for insulin, psykofarmaka, stomi og høreapparater og nye klimaløsninger til bl.a. landbrug- og fødevarersektoren, de såkaldte biosolutions. Sektoren har haft betydelig vækst de senere år og er en stærk erhvervsmæssig styrkeposition for Danmark.

Sektorens direkte udledning af drivhusgasser i Danmark er relativ lav sammenlignet med andre sektorer. Men som en industri i høj vækst i Danmark har ressourceforbruget og udledningerne dog samlet været stigende de senere år. Sektorens samlede klimaaftryk ligger også i andre sektorer, for eksempel i forbindelse med udledning af spildevand til rensning samt produktion af affald til forbrænding. Hertil indkøber sektorens virksomheder også fx transportydelser, som udleder drivhusgasser. Fordi sektoren er højt internationaliseret med produktion og andre aktiviteter globalt, ligger den overvejende del af sektorens drivhusgasudledning uden for Danmark.

Biosolutions-sektoren har en lang række løsninger, som kan bidrage til klimaomstillingen af andre sektorer, ikke mindst landbrugs- og fødevarersektoren. Det gælder bl.a. alternative proteiner, biologiske plantebeskyttelsesmidler, anvendelse af restaffald til nye materialer mv. Biosolutions-sektoren i Danmark har ikke bare et stort klimapotentiale men tillige et enormt eksport- og vækstpotentiale. Samtidig bør der arbejdes med udvikling af nye bæredygtige materialer og produktionsprocesser samt genanvendelse og affaldsreduktion, herunder særligt fokus på emballage.

Relevante interesseorganisationer inden for Life science og Biotek er:

- Lif/Dansk Erhverv
- Alliance for Biosolutions
- Dansk Industri
- Dansk Biotek
- Medicoindustrien

Relevante ressortministerier er:

- Erhvervsministeriet
- Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
- Indenrigs- og Sundhedsministeriet
- Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet
- Økonomiministeriet

6) Fødevarer- og landbrugssektoren

Fødevarer- og landbrugssektoren betegner den gruppe erhverv, som primært er bygget op omkring landbrug, fiskeri og fødevarerproduktion. Sektoren omfatter således forsyningsvirksomheder, ingrediensindustrien, virksomheder der producerer maskiner og teknologi til landbrugs- og fødevarerproduktionen, virksomheder, der leverer løsninger til akvakultur, detailsektoren samt gyllehåndtering, biosolutions og bioøkonomi, og biogas/bioenergi fra landbrug. Fødevarer- og landbrugssektoren eksporterede for 158 mia. kr. i 2018.

Den samlede udledning fra sektoren udgjorde i 2017 12,65 millioner ton CO₂ ækvivalenter. I 2016 udgjorde landbrugets samlede udledninger ca. 22 pct. af Danmarks totale udledning. Hertil kommer udledningerne fra LULUCF (Land Use, Land Use Change and Forestry), som udgør 6-7 pct. Udledninger fra landbruget kan opdeles i fire overordnede kategorier: Dyrenes fordøjelse (ca. 35 pct.), husdyrgødning (ca. 25 pct.), landbrugsjorder (ca. 38 pct.) og øvrige udledninger (ca. 2 pct.). Effekterne af ændret skovforvaltning kan være betydelige, men er komplekse at opgøre. Skovrejsning, af den art der er gennemført siden 1990, formodes at kunne optage ca. 12 t. CO₂/ha/år i et 100-årigt perspektiv

Landbrugssektoren er ikke kvotebelagt, men på EU-niveau er Danmark forpligtet til at reducere drivhusgasudledningerne i den ikke-kvotebelagte sektor, herunder landbrugssektoren, med 39 pct. i 2030 ift. niveauet i 2005. Landbruget bliver reguleret af national lovgivning og EU-regulering, herunder gennem EU's fælles landbrugspolitik (CAP).

Udfordringen er at nedbringe landbrugets reduktioner, samtidig med at opretholde en levedygtig landbrugs- og fødevarersektor. Vigtige områder er udvikling af nye teknologiske løsninger, fremme af bæredygtige fødevarer, reduktion af klimabelastningen fra dyr, stald, lager og mark, en mere ressourceeffektiv fødevarerindustri, et mere bæredygtigt fødevarerforbrug og bidrag til mindre madspild. En særlig udfordring er at sikre økonomiske incitamentter til efterspørgsel efter nye løsninger, ikke mindst biosolutions, og at sikre gode rammevilkår for udvikling af nye biologiske løsninger og plantebaserede fødevarer.

Fleere store danske landbrugsorganisationer og -virksomheder har udmeldt mål om at reducere udledninger og blive klimaneutrale.

Relevante interesseorganisationer inden for fødevarer- og landbrugssektoren er:

- Landbrug & Fødevarer
- Dansk Industri
- Dansk Erhverv
- Økologisk Landsforening
- Mejeriforeningen
- Dansk Akvakultur
- Forbrugerrådet Tænk
- Food & Bio Cluster Denmark
- Alliance for Biosolutions

Relevante ressortministerier er:

- Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
- Miljøministeriet
- Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet.
- Erhvervsministeriet
- Skatteministeriet
- Økonomiministeriet

7) Landtransport

Landtransportsektoren består af aktører på vej og bane. På vejsiden udgøres disse af vognmænd, speditører, busvognmænd, taxavognmænd samt virksomheder m.fl. inden for godstransport og cyklisme. Megen logistik foregår ligeledes via landtransport. I Danmark er der ca. 4.900 vognmandsvirksomheder. På banen består aktørerne af jernbanegodsvirksomheder, speditører, kombiselskaber, operatører af kombiterminaler m.fl. Færre end ti jernbanevirksomheder opererer på det danske banenet.

Vejtransporten, herunder lastbiler, varebiler og busser står for ca. 30 pct. af transportsektorens CO₂-udledning i Danmark. Banetransport udgør derimod kun 1,5 pct. af transportsektorens CO₂-udledning i Danmark.

Både vej- og jernbanesektoren er præget af en høj grad af regulering på EU-niveau. Det gælder eksempelvis CO₂-krav til tunge køretøjers udledninger, samt det nyoprettede kvotesystem for landtransporten. Det indebærer et overordnet CO₂-reduktionsmål for visse kategorier af tunge køretøjer i EU på 15 pct. i 2025 og et vejledende reduktionsmål på mindst 30 pct. i 2030 i forhold til 2019. EU har ligeledes en dagsorden om at fremme godstransport på jernbane i Europa, som blandt andet tager afsæt i et ønske om at begrænse trængslen på vejnettet og reducere godstransportens miljø- og klimamæssige påvirkning.

Skal udledningerne reduceres er der behov for at omstille til alternative drivmidler. En af forudsætningerne for omstillingen til alternative drivmidler er etablering af den nødvendige infrastruktur herunder forsyning og distribution samt at skabe incitament til at virksomheder vælger grønne køretøjer. Herudover er der fortsat et vigtigt potentiale for sektoren i at udnytte den fossile energi mere effektivt, indtil teknologien for alternative drivmidler er klar. Der kan eksempelvis kigges nærmere på implementering af tiltag som øget totalvægt og øgede længder på lastbiler og vogntog, forsøget med dobbelt-trailere og at sikre, at de nye lidt længere aerodynamiske lastbiler også kan anvendes i modulvogntog, da det kan have en CO₂-reducerende effekt.

Relevante interesseorganisationer inden for landtransport er:

- Dansk Erhverv (SLD)
- Dansk Transport og Logistik (DTL)
- Danske Speditører
- Dansk Banegods
- Danske Havne
- Dansk Industri
- Dansk Person Transport
- ITD – brancheorganisation for dansk vejtransport
- Dansk E-mobilitet
- Cyklistforbundet

Relevante ressortministerier er:

- Transportministeriet
- Erhvervsministeriet
- Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet
- Økonomiministeriet

8) Luftfart

Luftfartssektoren består af luftfartsselskaber, lufthavne, handlingsselskaber, luftfartsskoler og andre luftfartsrelaterede virksomheder, der håndterer logistik via fly. Sektoren er karakteriseret ved enkelte store aktører og mange små aktører i form af små virksomheder og lokale flyvepladser.

Luftfart er et globalt erhverv, som spiller en afgørende rolle for national, europæisk og international transport af personer og gods. I Danmark befordrede luftfarten samlet i 2018 omkring 35 mio. passagerer, heraf omkring 3,1 mio. passagerer med indenrigsflytrafikken. Indenrigsflyvninger udgør i alt 0,29 pct. af DK's samlede udledninger og 1 pct. af transportsektorens udledninger.

Drivhusgasudledningerne fra luftfart udgør omkring 3 pct. af EU's samlede CO₂-udledning. Ifølge Europa-Kommissionen forventes lufttransportaktiviteten, herunder internationale flyvninger ud af EU, samlet set at stige med 43 pct. i 2030 ift. 2015. Da luftfarten primært drives på tværs af landegrænser, har luftfarten en høj grad af europæisk og internationale regulering. Sektoren er i dag omfattet af EU's kvotehandelssystem, hvor uddelingen af gratis koter udfases gradvist frem mod 2026. Udledninger for flyvninger til og fra tredjelande er dog undtaget af kvotesystemet, og i stedet reguleret ved det globale CO₂-instrument CORSIA i regi af FN's luftfartsorganisation ICAO.

Med EU-Kommissionens plan, Fit for 55, har Kommissionen fremsat en række forslag, til øget regulering af luftfartens CO₂-udledning. Derudover har regeringen ambition om at indføre en passagerafgift på gennemsnitligt 100 kr., hvor dele af provent skal gøre det muligt at etablere en grøn indenrigsrute i 2025 og senest i 2030 fuld grøn indenrigsflyvning.

En væsentlig udfordring i den grønne omstilling af luftfartssektoren er, at de tekniske løsninger ikke er modne eller udviklet i stor skala. Det gælder særligt udbredelsen af alternative drivmidler, hvor mængden af bæredygtigt brændstof fra biomasse skal opskaleres for at være et reelt alternativ til flybrændstof, mens syntetiske brændstoffer og batteridrevne fly endnu ikke er tilgængelige. Omstillingen forudsætter udvikling af nye teknologier og brændstoffer. Omstillingen kræver desuden, at der indgås fælleseuropæiske løsninger, da luftfarten er et internationalt erhverv. En anden udfordring er, at luftfarten har været, og stadig er økonomisk ramt af passagedgangen forårsaget af covid-19. Nedgangen vil sandsynligvis have betydning for sektorens muligheder for at investere i grønne løsninger i de kommende år.

Relevante interesseorganisationer inden for luftfartssektoren er:

- Dansk Luftfart
- Dansk Industri
- Dansk Erhverv

Relevante ressortministerier er:

- Transportministeriet
- Erhvervsministeriet
- Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet.
- Økonomiministeriet

9) Det Blå Danmark

Det Blå Danmark består af bl.a. rederier, havne, skibsværfter samt maritime service- og udstyrsleverandører, der står for logistik til søs. Sektoren står for ca. 25 pct. af Danmarks samlede eksport, hvor skibsfarten alene bidrager med ca. 20 pct. Dansk skibsfart opererer, hvad der svarer til verdens 9. største handelsflåde og er dermed vigtig for international skibsfart. Det Blå Danmark har således et stort ansvar for at bidrage til den internationale skibsfarts grønne omstilling.

Det Blå Danmark har en relativt høj udledning af drivhusgasser, idet dansk skibsfart globalt udleder, hvad der svarer til Danmarks samlede udledning af drivhusgasser. Langt størstedelen af udledningen sker dog i forbindelse med international sejlads og dermed ikke i dansk farvand. Den internationale skibsfart står for transporten af mere end 80 pct. af verdenshandlen og står for i omegnen af 2 til 3 pct. af de globale drivhusgasudledninger. I forhold til den nationale færgerdrift kan der være potentiale i el-færger, da de kan medvirke til at reducere den samlede udledning af klimaskadelige stoffer. Langt størstedelen af de danske virksomheders drivhusgasudledning sker dog uden for Danmarks grænser, hvorfor dette kan være i fokus for partnerskabets arbejde.

Den internationale konkurrencesituation for skibsfarten kræver globale løsninger for at undgå carbon-leakage. FN's søfartsorganisation IMO har i 2018 vedtaget en strategi om at reducere udledningen af drivhusgasser med minimum 50 pct. i 2050 sammenlignet med 2008-niveau og en total udfasning inden udgangen af dette århundrede. Denne strategi skal revideres i 2023. Skibsfarten vil desuden blive omfattet af kommende EU regulering bl.a. EU's kvotehandelssystem og FuelEU Maritime samt diverse andre forslag i Fit-For-55 pakken der relaterer sig til skibsfart.

Produktion af nye grønne brændstoffer kan blive et nyt grønt eksporteventyr for Danmark, men kræver udbygning af store mængder havvind, såfremt produktionen skal ligge i Danmark. Samtidig er udbygningen af havvind et vigtigt marked for danske installationsskibe.

Det Blå Danmark spænder over mange spillere på tværs af forskellige segmenter. Det kræver et bredt samarbejde på tværs af industrien blandt andet om udvikling af nye teknologier og brændstoffer.

De nye grønne forretningsmuligheder ligger blandt andet i udvikling og kommercialisering af alternative bæredygtige brændstoffer, bæredygtig anvendelse af havets ressourcer, digitale systemer til at understøtte mere effektiv sejlads, energieffektiv teknologi, udstyr og vedligehold (fx ny maling) mv.

Relevante interesseorganisationer inden for Det Blå Danmark er:

- Danske Rederier
- Danske Maritime (Dansk Industri)
- Dansk Erhverv
- Danske Havne
- Danmarks Fiskeriforening
- Danmarks Pelagiske Producentorganisation
- Danske Shipping- og Havnevirksomheder

Relevante ressortministerier er:

- Erhvervsministeriet
- Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet
- Transportministeriet
- Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
- Økonomiministeriet

10) Byggeri og anlæg

Byggeri og anlæg omfatter nybyggeri, reparation og vedligeholdelse og anlægsvirksomhed.

Byggeriet har et forholdsvis højt råstofforbrug og set over hele en bygnings levetid – fra materialeproduktionen til opførelse og drift – står byggeriet indirekte for en væsentlig del af drivhusgasudledningen både i Danmark og internationalt. Hidtil har der været et stort fokus på energiforbruget i driften, men i de senere år er fokus drejet i retning af at se på den samlede klimabelastning fra vugge til grav, dvs. ved opførelse, drift og vedligeholdelse og nedrivning. Store dele af sektoren er omfattet af EU's kvotehandelssystem med undtagelse af de dele, der vedrører transport og opvarmning af boliger.

Der er i marts 2021 indgået en bred politisk aftale om national strategi for bæredygtigt byggeri, der sætter de langsigtede rammer for en ambitiøs omstilling i den danske bygge- og anlægssektor, og som i de kommende år vil bidrage til at sikre et kvalitetsbevidst, økonomisk ansvarligt og mere bæredygtigt byggeri.

Relevante interesseorganisationer inden for byggeri og anlægssektoren er:

- Dansk Industri
- Dansk Erhverv
- Danske Arkitektvirksomheder
- SMVdanmark
- TEKNIQ

Relevante ressortministerier er:

- Social-, Bolig- og Ældreministeriet
- Transportministeriet
- Erhvervsministeriet
- Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet
- Økonomiministeriet

11) Handel

Handelserhvervet beskæftiger over 300.000 fuldtidsansatte og udgør knap 14 pct. af de danske virksomheder. Erhvervet står for 21 pct. af den samlede danske eksport og 18 pct. af værditilvæksten.

Sektorens egen direkte drivhusgasudledning gennem fx elforbrug er relativt lille sammenlignet med andre sektorer. Virksomhederne kan dog være med til at påvirke drivhusgasudledningen hos leverandører og forbrugere. Dette gennem drivhusgasreduktioner i form af mindre mad- og varespild, grønne offentlige indkøb, bedre indsigt i værdikæder og sourcing /, optimering af emballageforbrug, varetransport mv. Desuden har handelserhvervet den direkte kontakt med forbrugerne og dermed også en platform for at øge og forbedre forbrugeroplysningen med henblik på at påvirke forbruget.

Den stigende globale e-handel kan medføre negative konsekvenser for drivhusgasudledningen pga. flere lastbilleveringer, øget emballageforbrug og mere spildplads i fragten. Der er behov for fokus på mere grøn e-handel.

Relevante interesseorganisationer inden for handel er:

- Dansk Erhverv (herunder FDIH og De Samvirkendes Købmænd)
- Dansk Industri
- Dansk Mode & Tekstil
- SMVdanmark

Relevante ressortministerier er

- Erhvervsministeriet
- Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet.
- Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
- Økonomiministeriet

12) Service, IT og rådgivning

Sektoren omfatter virksomheder inden for en række brancher som hotel og restauration, rengøring, ejendomshandel, it- og vidensservice, rådgivning, kommunikation, kreative erhverv mv.

Sektorens egen direkte drivhusgasudledning fx gennem virksomhedernes eget elforbrug er relativt lille sammenlignet med flere andre sektorer. Virksomhederne har dog gode muligheder for at påvirke drivhusgasudledningen i andre sektorer og bredere i samfundet gennem mere grønne indkøb hos leverandører, gennem mindre madspild i hotel og restauration og gennem udvikling og levering af mere klimavenlige services og produkter til kunderne. For eksempel kan it-branchen hjælpe andre virksomheder med at blive mere ressourceeffektive gennem brug af ny digital teknologi.

Relevante interesseorganisationer inden for service, IT og rådgivning er:

- Dansk Erhverv
- Dansk Industri
- HORESTA
- IT-Branchen
- SMVdanmark

Relevante ressortministerier er

- Erhvervsministeriet
- Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet
- Økonomiministeriet

13) Finanssektoren

Den finansielle sektor omfatter penge- og realkreditinstitutter, pensions- og livsforsikringselskaber, skadesforsikringselskaber samt kapitalforvaltning og investeringsfonde, herunder investeringsforeninger. Den finansielle sektor er relativt stor i Danmark. Eksempelvis har pensions- og livsforsikringselskaberne i Danmark aktiver for, hvad der svarer til to gange dansk BNP. Kapitalmarkederne har en størrelse, der svarer til tre gange BNP.

Den finansielle sektors eget aftryk på klimaet og miljøet er relativt begrænset både i Danmark og i udlandet. Sektoren er dog vigtig i forhold til at understøtte den grønne omstilling af den øvrige del af økonomien og samfundet. Det skyldes, at den grønne omstilling kræver massive investeringer, som blandt andet skal finansieres af den finansielle sektor.

Det kan fx være finansiering af langsigtede projekter inden for vedvarende energi, investeringer i energioptimering af produktionen i eksisterende virksomheder, investeringer i grønne vækstvirksomheder eller finansiering af en grønnere bygningsmasse. Samtidig er der i den finansielle sektor en række kompetencer i forhold til at strukturere finansiering af projekter, som vil skulle bringes i anvendelse for at opbygge de nødvendige kompetencer inden for investeringer i den grønne omstilling. Der gælder en række krav til de forskellige dele af den finansielle sektor igennem EU- og national lovgivning. Det omfatter blandt andet kapital- og solvenskrav, som skal bidrage til at sikre finansiell stabilitet. Den finansielle sektors bidrag til den grønne omstilling vil skulle ske inden for disse rammer.

Relevante interesseorganisationer inden for den finansielle sektor er:

- Forsikring og Pension
- Finans Danmark
- Aktiv Ejere
- Fondsmæglerforeningen

Relevante ressortministerier er

- Erhvervsministeriet
- Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet
- Økonomiministeriet

14) Forsvarsområdet

Forsvarsministeriet med underliggende styrelser er en af Danmarks største arbejdspladser med mere end 20.000 ansatte, etableringer rundt i hele landet og statens største indkøbsorganisation. Der løses opgaver i både ind- og udland, som kræver mange ressourcer, påvirker miljøet og medfører udledning af drivhusgasser.

Ifølge Forsvarsministeriets klimaregnskab fra 2021 udleder Forsvarsministeriets koncern ca. 230.000 tons CO₂e, hvilket svarer til ca. en halv pct. af Danmarks samlede udledning. Ca. 78 pct. af udledningen hidrører fra brugen af drivmidler – især fly og skibe – og ca. 18 pct. vedrører etableringsdriften. Brugen af henholdsvis køle- og slukningsmidler og tjenesterejser dækker hver ca. 2 pct.

Forsvarsministeriet har derfor fokus på klima- og miljøforbedrende tiltag og har i en årrække arbejdet med en bred vifte af grønne indsatser. En af forudsætningerne ved Forsvarsministeriets klimaindsats er, at de grønne løsninger skal gå hånd-i-hånd med den operative opgaveløsning. Danske forsvarsvirksomheder spiller derfor en vigtig rolle i forhold til at teste, udvikle og afsætte grønne teknologiske løsninger, som er tilpasset Forsvarets og Beredskabets behov. Der ses et særligt potentiale ved innovativ grøn teknologi, der kan give operativ effekt og samtidig reducere Forsvarets CO₂-udledning. Det kan eksempelvis være gennem løsninger, der gør Forsvaret mindre afhængig af fossile brændstoffer samt giver større handlefrihed og forsyningsikkerhed i operationer.

Internationalt er den grønne omstilling af forsvarsområdet kommet på dagsordenen. En række lande har udarbejdet strategier, målsætninger og tiltag på området, ligesom NATO og EU har taget initiativer inden for grøn omstilling af forsvarsområdet.

Relevante interesseorganisationer inden for forsvarsområdet er:

- Dansk Industri
- Dansk Erhverv
- CenSec
- Danske Maritime

Relevante ressortministerier er:

- Forsvarsministeriet
- Erhvervsministeriet
- Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet
- Økonomiministeriet